

Αριστοφάνης:

Οι Αχαρνής που γράφτηκαν το 425 π.χ είναι το πρώτο ολόκληρο σωζόμενο έργο του Αριστοφάνη και κατά την παρουσίαση τους στα Λήναια σε διδασκαλία Καλλίστρατου κέρδισαν το πρώτο βραβείο. Ο Αριστοφάνης αγωνιζόταν με τον Κρατίνο και τον Εύπολη. Το θέμα που πραγματεύεται ο νεαρός τότε ποιητής είναι το ίδιο που θα τον απασχολεί σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Η ειρήνη. Σε μια πόλη ρημαγμένη από τα δεινά του πολέμου, ένας μέσος πολίτης, ο Δικαιοπόλις, αποφασίζει να παρακάμψει τις γενικές αποφάσεις για πόλεμο και να κλείσει προσωπική ειρήνη με τον εχθρό.

Η θεματική του Αριστοφάνη ακολουθεί πάντοτε μια καθαρότητα και σαφήνεια. Ο άξονας της είναι ευθύγραμμος και παρά την επιφανειακή του απλοϊκότητα πραγματεύεται τα σημαντικότερα προβλήματα του ανθρώπου, έως και σήμερα, με οξύτητα, τρυφερότητα, αυστηρότητα και ιδιαίτερη ευαισθησία.

Σε μια σύγχρονη απόπειρα σκηνικής πραγμάτωσης του έργου του οι συντελεστές της παράστασης έχουν να αντιμετωπίσουν ένα πλήθος σοβαρών προβλημάτων ξεκινώντας από την μετάφραση. Τα έργα του Αριστοφάνη είναι γεμάτα από αναφορές σε πρόσωπα και γεγονότα της εποχής του, άμεσα αναγνωρίσιμα στο τότε κοινό. Σήμερα οι αναφορές αυτές δεν παραπέμπουν πουθενά τον θεατή ακόμα κι αν αυτός είναι ιστορικά ενημερωμένος. Και αυτό, γιατί τα ιστορικά στοιχεία που έχουμε για τα πρόσωπα αυτά δεν επαρκούν για να ανά-συνθέσουμε την προσωπικότητα τους. Επίσης ο λόγος του Αριστοφάνη είναι λόγος φροντισμένος, δουλεμένος, ποιητικός, καυστικός, τολμηρός. Με λίγα λόγια είναι λόγος τεχνίτη. Η απόδοση του δεν μπορεί επομένως να περιορίζεται στη βωμολοχία και στα τοπικά ιδιώματα. Ο μεταφραστής έχει να αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα δεδομένου ότι έχει να κάνει και με τον εκφραστή μιας εποχής, που το έργο του πέρα από την καλλιτεχνική του αξία είναι πολύτιμο και για τις πληροφορίες που μας παρέχει για την καθημερινή ζωή της Αθήνας της περιόδου εκείνης.

Στην περίπτωση όμως της μετάφρασης του Νίκου Αναστασόπουλου φαίνεται πως τα προβλήματα αυτά δεν αντιμετωπίστηκαν με τη δέουσα σοβαρότητα. Το κείμενο του Αριστοφάνη κακοποιήθηκε, πέρασε στο περιθώριο, για να ανέβει στη σκηνή ένα έργο που λίγο θυμίζει τον γεννήτορα του. Βεβιασμένες, σχεδόν εκβιαστικές αναλογίες με το σήμερα, αναφορές σε πρόσωπα και καταστάσεις, συνθηματολογία και βωμολοχία. Από τον Ζουράρι, τον πλανητάρχη, τα Εξάρχεια, τις ΠΑΕ έως και τα τηλεπαιχνίδια εμπνεύστηκε ο Αναστασόπουλος για την σύγχρονη απόδοση του. Μια απόδοση που στέρησε από το κείμενο την ποιητικότητα του, το πνεύμα του, μια απόδοση που δεν άφησε το κείμενο να αναπνεύσει.

Ο Γιώργος Αρμένης στο διπλό ρόλο του σκηνοθέτη και του πρωταγωνιστή ακολούθησε δυστυχώς τις κατευθυντήριες γραμμές της μετάφρασης. Το σκηνοθετικό εγχείρημα συντάχθηκε με την μετάφραση, την υποστήριξε και τις έδωσε ανάλογες λύσεις. Ο Λάμαχος μετατράπηκε στον δικτάτορα Παπαδόπουλο, ο γεωργός έγινε γύφτος που μιλάει στο κινητό και παίζει στο χρηματιστήριο, ο χορός των γερόντων καρβουνιάρηδων μετατράπηκε σε μια ομάδα νεαρών ράπερ. Ο Αρμένης φάνηκε να ξεχνάει τις παραινέσεις του δασκάλου του Κουν για μέτρο και σύνεση με αποτέλεσμα η παράσταση των Αχαρνών να αποτελεί κακέκτυπο επιθεώρησης.

Την ίδια λειτουργία στην παράσταση είχαν και οι «ποικίλες» ενδυματολογικές επιλογές της Μπιάνκας Νικολαρείζη, ενώ το σκηνικό της Αριάδνης Βοζάνης λιτό και χρηστικό προσπάθησε να κρατήσει το μέτρο σε μια κατά τα άλλα φλύαρη παράσταση.

Την σύνθεση της μουσικής ανέλαβε ο Διονύσης Τσακνής. Ο ίδιος τραγούδησε ζωντανά με τη συμμετοχή της παιδικής χορωδίας Δ.Ε.Τ. Βέροιας, που κέρδισε τις εντυπώσεις. Η απόδοση των χορικών μάλιστα, έγινε από τον ίδιο, γεγονός που επέτεινε ακόμα περισσότερο

την κατάργηση του Αριστοφάνη. Ωστόσο δεν μπορώ να μην αναφέρω το γεγονός πως όλα τα χορικά ήταν ηχογραφημένα. Σε μια παράσταση στο Ηρώδειο είναι τουλάχιστον απογοητευτικό να βλέπεις τον πρωταγωνιστή άλλα να λέει και άλλα να ακούς.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες ο Γιώργος Αρμένης ως Δικαιόπολις, ο Νίκος Μπουσδούκος ως Λάμαχος, ο Ντίνος Καρύδης ως Ευριπίδης, σημαντικοί ηθοποιοί του θεάτρου μας που έχουν υπηρετήσει την αριστοφανική κωμωδία επί σειρά ετών δεν μπόρεσαν να σώσουν την κατάσταση. Πώς να τα καταφέρουν σε μια παράσταση που ο Αριστοφάνης είχε βιαίως εκδιωχθεί;

Περιοδικό ΑΝΤΙ, τεύχος 767, 12 Ιουλίου 2002